

ਸ਼ਬਦ ਬੋਧ ਦੇ ਕਾਰਨ

ਨਿਰਾ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਕੇ ਜਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਕੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸ਼ਬਦ ਬੋਧ ਦੇ ਚਾਰ ਕਾਰਨ ਕਾਂਖਿਆ, ਜੋਗਤਾ, ਸੰਨਿਧਾਨ, ਤਾਤਪਰਜ ਹਨ। ਕਾਂਖਿਆ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਦੂਜਾ ਨਾਂ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਵੇਂ 'ਘੜਾ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਕੁੱਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਾ ਕਿ 'ਘੜਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ' ਜਾਂ 'ਖਾਲੀ ਹੈ' ਕਿ 'ਭਰਨਾ ਹੈ'। ਜਦ 'ਲੈ ਆਵੋ' ਕਹਾਂਗੇ ਤਾਂ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜੋਗਤਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੋਵੇ। 'ਘੜੇ' ਨਾਲ 'ਲੈ ਆਵੋ' ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸੀ, ਪਰ 'ਪਹਾੜ ਲੈ ਆਵੋ' 'ਚੰਦ ਲੈ ਆਵੋ' ਨਾਲ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਸੋ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਹੱਸ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਸੰਨਿਧੀ ਅਰਥਾਤ ਬਿਲੰਬ (ਦੇਰੀ) ਰਹਿਤ ਪਦ ਹੋਣ ਜਿਵੇਂ 'ਘੜਾ' ਤਾਂ ਸਵੇਰੇ ਕਹੇ ਤੇ 'ਲੈ ਆਵੋ' ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਹੇ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੀ ਸਮਝ ਸਕੇਗਾ?

ਚੌਥਾ ਤਾਤਪਰਜ ਹੋਵੇ ਕਿ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਭਾਵ ਕੀ ਹੈ। ਬਹੁਅਰਥੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। 'ਸੈਂਧਵ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ 'ਲੂਣ' ਤੇ 'ਘੜਾ' ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਸੈਂਧਵ ਮੰਗੇ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਲਿਆ ਕੇ ਘੜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ਯਾ ਸੈਰ ਕਰਨ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਸੈਂਧਵ ਮੰਗਣ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਲੂਣ ਲਿਆ ਕੇ ਫੜਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਥੋਂ ਵੱਧ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੀ ਹਾਲਤ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਦਾਂ ਯਾ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਤਾਤਪਰਜ ਕੀ ਹੈ?, ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਦ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਵੇਲੇ ਜੇ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਹੈ ਤਾਂ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਹੀ ਹੈ।

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੋਸਾ ਫਰਵਰੀ 06, 2012